

1.2.2. Procjena potrebe za osnivanje građanskih energetske grupe u na lokalnoj razini u Gradu Prelogu

Uvod

Projekt ENES-CE – Povećanje kapaciteta javnih institucija u planiranju i provođenju lokalnih energetske strategija i planova u suradnji sa građanima (Collaboration between public bodies and citizen energy groups in implementing local energy strategies in Central Europe) jedan je od 44 odobrena projekta na trećem pozivu za prijavu projektnih prijedloga Transnacionalnog programa suradnje Središnja Europa, a glavni cilj projekta je uključivanje građana u procese planiranja energetske investicija. Samo uključivanje provodi se kroz osnivanje građanskih energetske grupe koje će *bottom-up* metodom pružati podršku JLS-ovima u planiranju i implementaciji energetske projekata.

Procjena potrebe za osnivanje građanskih energetske grupe

Razvoj građanskih energetske grupe poput energetske zadruga u Gradu Prelogu omogućit će provođenje *bottom-up* (odozdo prema gore) pristupa planiranja i implementacije energetske planova i projekata. Omogućavanje građanima da aktivno sudjeluju u procesu planiranja u energetici, doprinijet će snažnijoj provedbi planova. Europsko iskustvo pokazuje da je uloga građana u poticanju i implementaciji tranzicije na obnovljive izvore energije osobito istaknuta kroz sudjelovanje građanskih energetske grupe, koje mogu biti različitih oblika od kojih je najčešći energetska zadruga.

Samo u Europi djeluje više od 3400 energetske zadruga koje zajednički ulažu i demokratski upravljaju proizvodnjom energije iz obnovljivih izvora. Upravo su gradovi i tzv. "energetski građani" (*energy citizens*) na prvoj liniji europske energetske tranzicije. Zemlje s najvećim udjelom rasta obnovljivih izvora energije imaju i najveći udio sudjelovanja građana u energetske tranziciji – u 2017. godini, Danska je 74% svoje električne energije proizvodila iz obnovljivih izvora, a Njemačka 30% – od toga su 42% ugradili građani i energetske zadruga. Ako bi se računala kao jedno poduzeće, energija koju proizvode građani samo u Njemačkoj bi se sada svrstala među 15 najvećih proizvođača energije u Europi.

Tzv. energetske zajednice, tj. zajednice obnovljive energije, koje podrazumijevaju zajedničko, otvoreno i demokratsko vlasništvo nad proizvodnjom energije, nedavno su dobile i dodatni legislativni poticaj u EU. Novi Paket o čistoj energiji iz prosinca 2018. po prvi put uvodi definiciju energetske zajednice, te njima ali i građanima koji samostalno žele proizvoditi energiju daje niz garancija da mogu ulagati u obnovljive izvore energije i imati koristi od energetske tranzicije. Priznanje uloge građana i energetske zajednice u energetske tranziciji, kao i definiranje njihovih temeljnih prava na proizvodnju, potrošnju, prodaju i skladištenje obnovljivih izvora energije zapisani su u europske legislativi koja se mora unijeti u zakonodavstvo zemalja članice EU najkasnije do lipnja 2021.

Zbog pozitivnih iskustava iz EU, u sklopu projekta ENES-CE preporuča se osnivanje građanske energetske grupe u gradu Prelogu čiji će članovi biti predstavnici vlasti i građana, koja će sudjelovati u donošenju akcijskih planova s područja energetike, provoditi implementaciju lokalnih projekata kroz ulaganja u lokalnu energetske infrastrukturu, ali i služiti kao testni teren za suradnju građana i javne vlasti. Prvi korak u tome je ispitivanje stavova lokalnih dionika o osnivanju građanskih energetske grupa.

Bottom-up pristup putem intervjua s ključnim dionicima

S obzirom da je procjena potreba za osnivanje građanskih energetske grupa na lokalnoj razini prvi korak u metodologiji ENES-CE projekta, odabrana metoda za prikupljanje podataka uključuje kvalitativno istraživanje putem intervjua sa ključnim dionicima na lokalnoj razini. Odabir ove metode omogućit će dubinsko istraživanje o stavovima ključnih dionika, dok ih se istovremeno potiče da iskomuniciraju svoje interese i sudjeluju u razvoju rješenja za njihovo okruženje.

Da bi se dobila jasnija slika potrebe za osnivanje građanskih energetske grupa u Gradu Prelogu, identificirani su ključni dionici u lokalnoj zajednici s kojima su provedeni dubinski kvalitativni intervjui s ciljem ispitivanja njihovih stavova i interesa, te su analizirani rezultati tj. dobiveni odgovori. Cilj istraživanja je iskristalizirati lokalne potrebe, želje i brige stanovnika; istovremeno je se postavljaju pitanja koja rješenja za lokalnu zajednicu stanovnici vide u danom području te koliko bi oni bili zainteresirani za sudjelovanje u provedbi dotičnih ideja. Odgovori se potom ocjenjuju i rezultati prezentiraju stanovnicima s ciljem definiranja koraka ka realizaciji, što može biti prvi korak ka samom formiranju građanskih energetske grupa.

Za potrebe ENES-CE projekta, odabrano je 6 sudionika ili sudionica, predstavnika lokalne zajednice, a pri odabiru sudionika vodilo se računa o uključivanju svih glavna stajališta koja bi mogla biti prisutna u lokalnoj zajednici. Intervjui su pokrili glavne teme koje se tiču osnivanja lokalnih energetske grupa te provedbe SEAP-a i izrade SECAP-a, u skladu s metodologijom ENES-CE projekta.

Pitanja koja su pokrivena u intervjuiima su sljedeća:

- U kojoj mjeri gradska uprava uzima u obzir potrebe, stručnost i prijedloge lokalnih stanovnika / dionika?
- Koja su glavna pitanja gdje bi građani mogli prenijeti dodatna znanja i iskustva gradu za poboljšanje lokalnih energetske i klimatske planova?
- Koji se novi oblici suradnje mogu stvoriti između grada i lokalnih stanovnika?
- Koje su ključne točke u kojima se jedna ili više građanskih grupa može učinkovito uključiti u aktivnosti ublažavanja klimatske promjena i prilagodbe grada Preloga?
- Koje su vrste dodatnih informacija potrebne za poboljšanje učinkovitosti Akcijskog plana energetske održivog razvitka i prilagodbe klimatske promjenama?
- Navedite dionike koje smatrate da bi bilo potrebno uključiti u proces energetske planiranja (Navedite sve grupe građana i dionike koji bi trebali biti uključeni u postupak revizije SECAP-a i projekt ENES-CE)
- Koje su vrste dodatnih informacija potrebne za poboljšanje učinkovitosti SECAP-a?

Rezultati intervjua

Za provedbu intervjua odabrano je sljedećih 6 dionika iz grada Preloga:

- g. Dejan Rođak, stanovnik Preloga i zaposlenik Međimurske energetske agencije
- g. Ljubomir Kolarek, stanovnik Preloga i gradonačelnik Grada Preloga
- g. Zdravko Kvakana, stanovnik Preloga (prigradskog naselja Čehovec), zamjenik gradonačelnika i zaposlenik tvrtke LPT (multinacionalna kompanija)
- g. Đuro Ujlaki, stanovnik Preloga, predsjednik Gradskog vijeća i zaposlenik tvrtke Komet
- gđa Marina Matijačić Pandur – zaposlenica Gradskog komunalnog poduzeća GKP Pre-kom
- g. Željko Poredoš, stanovnik Preloga (prigradskog naselja Čehovec), pročelnik Upravnog odjela za gospodarstvo i financije Grada Preloga

Provedeni intervjui su analizirani s aspekta odnosa gradske uprave i lokalnih dionika, stavova prema politikama energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energija, motivacija za provedbom mjera smanjenja emisija kroz investicije u projekte energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, analiza glavnih dionika iz grupe građana, stručnih i komercijalnih subjekata, te identifikacija potencijalnih dionika koji bi se mogli uključiti u aktivnosti iz SEAP-a i SECAP-a, te su svi aspekti uzeti u obzir pri formiranju procjene potrebe za osnivanje građanske energetske grupe u gradu Prelogu. Sljedeći zaključci vezani uz navedene aspekte proizašli su iz analize provedenih intervjua:

- **Ne postoje formalni ili neformalni kanali za dvostrani dijalog između građana i grada Preloga** - Grad Prelog i gradska uprava trude se ažurno i redovito informirati građane o svojim aktivnostima, dok zainteresirani građani i gospodarski subjekti imaju otvoren prostor za prenošenje svojih ideja prema gradskoj upravi, međutim oba procesa ne vode se strukturirano niti redovito, već se pojavljuju ad hoc, ovisno o situaciji. Pritom je važno napomenuti da se radi o jednosmjernoj komunikaciji (vidi sljedeću točku), dok dugotrajniji dijalog o različitim pitanjima ne postoji.
- **Utjecaj na gradske politike provodi se institucionalno kroz predstavničke strukture ili vaninstitucionalno kroz individualne razgovore, a gradska uprava u velikoj mjeri odgovara na komunicirane potrebe** - Načini na koji građani, gospodarstvenici i ostali subjekti mogu komunicirati svoje potrebe i prijedloge prema gradskoj upravi dijele se na onaj formalni, institucionalni, i neformalni, kroz osobni kontakt sa predstavnicima gradske vlasti. Formalni, institucionalni utjecaj provodi se putem izabраниh predstavničkih struktura - mjesnih odbora - koji jednom godišnje gradskoj upravi prenose svoje potrebe i zahtjeve. Drugi način je kroz osobni kontakt, koji najčešće koriste predstavnici gospodarstva. U oba slučaja dojam je da gradska uprava uzima u obzir potrebe lokalnih dionika u gradu Prelogu ukoliko smatraju da je u interesu grada, te da se potrebe građana i gospodarstvenika mogu kvalitetno kanalizirati prema gradskoj upravi.
- **Glavni motiv za pokretanje ulaganja u projekte obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti i dalje je prvenstveno ekonomski što je velika prepreka za značajnu implementaciju** - Ovaj zaključak pojavljivao se često i bio višestruko naglašavan u svim intervjuiima - bez postojanja jasne ekonomske računice povrata kada se radi o projektima obnovljivih izvora energije ili energetske učinkovitosti, ne može se očekivati značajnija

implementacija mjera vezanih uz takve projekte. Nekoliko sudionika spomenulo je postojanje i drugih ciljeva za mjere održivog energetskeg razvoja, međutim jasno je da su one apsolutno podređene ekonomskom interesu te da bez njega svi takvi projekti mogu postojati samo "u teoriji". Također je važno da postoje kanali putem kojih se građani mogu informirati o takvim ekonomskim prenostima, jer je trenutna percepcija da su takvi projekti ekonomski neisplativi.

- **Dojam je da značajnih investicija u projekte obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti od strane građana i gospodarstvenika neće biti ukoliko se ne osigura povrat ili sufinanciranje iz javnih izvora** - Nastavno na prethodni zaključak, svi sudionici intervjua naglasili su da je podrška javnih tijela - prvenstveno nacionalnih i europskih - neophodna za implementaciju projekata. Kao primjer se navodi projekt energetske obnove ovojnice obiteljskih kuća koji je sufinanciran nacionalnim i lokalnim sredstvima te je naveden kao vrlo uspješan (preko 30 projekata realiziranih u godinu dana), kao i činjenica da se u samom gradu građani i dalje raspituju kada bi mogao projekt biti ponovljen te da su građani općenito vrlo educirani o prednostima energetske obnove, međutim da se u takve projekte ne žele upuštati bez institucionalne podrške u obliku sufinanciranja ili garancije povrata (kroz otkup, feed-in tarife i slično). Očito je stoga da postoji nesrazmjer između interesa i svijesti za navedene projekte i razine implementacije, te da dionici smatraju da bi glavnu odgovornost za implementaciju takvih projekata trebali imati drugi subjekti - nacionalni i europski.
- **Ne postoje lokalni stručnjaci kao privatne osobe niti organizacije koje su stručne u pitanjima energetike i zaštite okoliša** - U gradu Prelogu ne postoje prepoznati lokalni stručnjaci ili stručnjakinje privatne osobe, niti organizacije, bile one civilnog društva, stručne ili komercijalne, koje se profesionalno bave pitanjima energetike ili zaštite okoliša. Ovo je prepoznat kao značajan problem s obzirom da se postavlja pitanje postojanja kvalitetnog izvora informacija o širokom spektru tema vezanih uz energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije, kao i energetiku i klimatske promjene općenito. Značajni naponi usmjereni prema informiranju građana o dobrobitima projekata uz ekonomsku isplativost, mogli bi premostiti barijeru koja sprečava širu implementaciju zbog fokusiranja isključivo na ekonomske aspekte takvih projekata.
- **Nedostaje energetska agencija ili stručna organizacija koja može biti savjetodavno tijelo građanima** - Nastavno na gornji zaključak, nekoliko dionika predložilo je uspostavljanje centralne točke informiranja o tim temama unutar same gradske uprave kao privremeno rješenje za problem nepostojanja kvalitetnog izvora informacija. S druge strane, unutar intervjua istaknuto je da grad ionako ima problema sa dostupnim ljudskim resursima te se predstavlja pitanje bi li takav ured ili odjel, kako god bi ga uspostavili, mogao fokusirano raditi na temama energetike i klimatskih promjena. Potencijalna građanska energetska grupa mogla bi premostiti ovaj problem i postati centralno mjesto informiranja s obzirom da se radi o relativno maloj zajednici.
- **Postoji nekoliko većih i aktivnijih udruga iz raznih područja na području grada, ali niti jedna koja se bavi zaštitom okoliša i klimatskim promjenama** - Na području grada Preloga ne postoji udruga koja se bavi zaštitom okoliša i klimatskim promjenama, kao što ne postoji jedna značajna udruga građana koja bi mogla imati značajniji utjecaj na sudjelovanje javnosti. Udruge građana većinom se osnivaju oko partikularnih sportskih ili

kulturnih interesa, pa se tako kao aktivne udruge navode razne studentske udruge, zatim sportski klubovi - nautički i ribički klub te dva biciklistička kluba. Kao potencijalno aktivni lokalni dionici za koje postoji prostor za jači angažman oko pitanja važnih za cijelu zajednicu u nekoliko navrata navedeni su i vrtići i škole unutar kojih bi se u značajnijoj mjeri mogle provoditi aktivnosti.

- **Građani su angažirani i aktivni kad se radi o pitanjima lokalne zajednice** - Iako ne postoje veće organizirane udruge, svi dionici naglašavaju da su građani angažirani i aktivni kad se radi o lokalnoj zajednici. Kao primjer se navode aktivnosti koje se događaju diljem grada i u organizaciji brojnih udruga i tvrtki na Dan planeta Zemlje, kada se zajednički čisti okoliš, dok grad pruža logističku i organizacijsku podršku te se uključuje u sve značajnije akcije.
- **U gradu postoji određena svijest oko zaštite okoliša ali aktivnosti su fragmentirane** - Sama gradska uprava je svjesna problema vezanih uz energetiku, potrošnju fosilnih goriva, i generalno zaštitu okoliša, međutim ne postoji kapacitet da se tim problemima bavi sustavno već se to radi u sklopu individualnih projekata. Pritom se najviše tim pitanjima bavi lokalno komunalno poduzeće pri zbrinjavanju otpada. Kao primjer neizravnog utjecaja grada navodi se praksa da se svake godine u sklopu hortikulturalnog održavanja svjesno posadi oko trideset stabala.
- **Gospodarstvenici nisu povezani na formalnoj razini, ali doprinose aktivnostima zaštite okoliša unutar svojih poduzeća** - Ne postoji formalna organizacija gospodarstvenika u gradu Prelogu, međutim većina većih aktera dobro je povezana neformalno i komuniciraju na bilateralnoj ili multilateralnoj razini. Jednom godišnje organizira se vrlo uspješni gospodarski forum grada Preloga na kojem se predstavljaju svi lokalni gospodarski subjekti i koji pruža prostor za pokrivanje šireg spektra tema. Protok informacija ocjenjuje se adekvatnim u oba smjera - gospodarstvenici često zajednički organiziraju sastanke s gradom kako bi se njihove potrebe kvalitetno kanalizirale prema gradskoj upravi, dok grad također može računati na kvalitetne inpute od gospodarstvenika - primjerice za potrebe istraživanja projekta geotermalne energije grad je uspješno organizirao sastanak i prikupio inpute o toplinskim potrebama industrije, tako da je generalna ocjena suradnje industrijske zone tj. tvrtki u gradu Prelogu i samog grada vrlo zadovoljavajuća.
- **Postoji otpor prema osnivanju daljnjih grupa tj. tijela na razini grada koje bi bile zadužene konkretno edukaciju i implementaciju projekata vezanih uz energetiku** - U gradskoj upravi smatraju da nema kapaciteta za osnivanje dodatnog ureda koji bi se bavio pitanjima energetike, te da kvalitetno informiraju građane o projektima vezanim za tu temu. S druge strane, većina sudionika izrazila je sumnju u mogućnost osnivanja zasebnog tijela ("ako ne znaš riješiti problem, osnuj povjerenstvo"). Kao jedna potencijalna mogućnost predstavilo se osnivanje savjetodavnog tijela u kojem bi sudjelovanje bilo volonterski tj. na razini individualne motivacije, i koje bi moglo davati stručne inpute gradskoj upravi oko takvih projekata.
- **Istraživanje nekonvencionalnih metoda utjecaja** - kao zanimljiv input iz intervjua pokazalo se postojanje nekoliko aktivnih grupa na društvenim mrežama (Facebook) u kojima građani Preloga aktivno komuniciraju o gradskim problemima, što je popriličan broj za jednu relativno malu zajednicu.

Procjena potrebe za osnivanje građanske energetske grupe te preporuke za grad Prelog

Procjena potrebe za osnivanje građanske energetske grupe temelji se na rezultatima intervjua s lokalnim dionicima. Iz gorenavedenih zaključaka jasno je da postoje značajne barijere za osnivanje takve grupe, od kojih su najvažnije sljedeće:

- promatranje investicija u energetske projekte isključivo iz ekonomske perspektive
- slab pristup sufinanciranju i garancijama za održive energetske projekte
- nepostojanje stručnjaka na lokalnoj razini
- nepostojanje jake organizacije koja bi mogla biti pokretač takve grupe
- nedostatak resursa unutar gradske uprave

Istovremeno, iz analize provedenih mjera iz postojećeg Akcijskog plana za energetski održivi razvitak grada Preloga, jasno je da se mjere koje su postigle najveći stupanj dovršenosti, naslanjaju na jake udruge ili gospodarske subjekte koji te mjere u velikoj mjeri implementiraju ili pridonose implementaciji (npr. promocija pasivnih kuća od strane lokalne tvrtke ili promocija biciklizma od strane lokalnih biciklističkih klubova).

Stoga potreba za osnivanjem građanske energetske grupe svakako postoji, međutim ključno će biti u prvoj fazi okupiti snažnu jezgru koja će biti nositelj daljnjih aktivnosti osvještavanja i edukacije građana, s ciljem da se dugoročno grupa proširi i postane samoodrživa. Kao jezgra buduće energetske grupe može se postaviti predloženo savjetodavno tijelo, ili slična manja grupa dionika koji su motivirani pridonijeti temi, a koja bi trebala imati punu podršku gradske uprave u provedbi aktivnosti edukacije i događaja za osvještavanje šire javnosti o prednostima projekata energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije. U takvom tijelu ili grupi svakako bi trebao sudjelovati jedan predstavnik gradske uprave, koji će ujedno biti veza prema gradu za podršku u provedbi aktivnosti, zatim predstavnik gospodarstvenika koji već provode projekte iz energetike, te barem jedan do dva predstavnika građana - po mogućnosti jedan predstavnik lokalnih sportskih udruga, te jedan predstavnik škola i vrtića na razini grada Preloga. Nedostatak stručnosti unutar same lokalne zajednice u prvim fazama može se premostiti upravo kroz provedbu projekta ENES-CE unutar kojeg će biti održano nekoliko radionica u sklopu kojih je važno integrirati stručni element prezentacije ekonomske isplativosti, ali i šire društvene koristi takvih projekata.

English summary

The ENES-CE project - Increasing the capacity of public institutions to plan and implement local energy strategies and plans in collaboration with citizens (Collaboration between public bodies and citizen energy groups in implementing local energy strategies in Central Europe) is one of 44 approved projects on the third call for proposals the submission of project proposals for the Central Europe Transnational Cooperation Program, and the main objective of the project is to involve citizens in energy investment planning processes. The inclusion is carried out through the establishment of citizen energy groups that will support the local governments through a bottom-up method in planning and implementing energy projects.

The development of citizen energy groups such as energy cooperatives in the City of Prelog will enable the implementation of a bottom-up approach to planning and implementing energy plans and projects. Allowing citizens to actively participate in the energy planning process will contribute to a stronger implementation of the plans. European experience shows that the role of citizens in fostering and implementing the transition to renewable energies is particularly prominent through the participation of citizen energy groups, which can take many forms, the most common being the energy cooperative.

In Europe alone, there are more than 3400 energy cooperatives that jointly invest and democratically manage renewable energy production. It is the cities and so-called. "Energy citizens" on the front line of the European energy transition. Countries with the highest share of renewable energy growth have the highest share of citizens' participation in the energy transition - in 2017, Denmark produced 74% of its electricity from renewable sources and Germany 30% - of which 42% was installed by citizens and energy cooperatives. If counted as one company, energy produced by citizens in Germany alone would now be ranked among the 15 largest energy producers in Europe.

Due to positive experiences from the EU, it is recommended within the ENES-CE project to establish a citizen energy group in the city of Prelog, whose members will be representatives of the authorities and citizens, and will participate in the adoption of energy action plans, implement local projects through investments in local energy infrastructure, but also serve as a test ground for cooperation between citizens and public authorities. The first step is to examine the views of local stakeholders on setting up citizen energy groups.

Bottom-up access through interviews with key stakeholders

In order to get a clearer picture of the need to establish civic energy groups in the City of Prelog, key stakeholders in the local community were identified, with in-depth qualitative interviews conducted to examine their views and interests, and the results analyzed

For the purposes of the ENES-CE project, 6 participants, representatives of the local community were selected. The selection process took into account the inclusion of all major positions that could be present in the local community. The interviews covered the main topics concerning the

establishment of local energy groups and the implementation of SEAP and the development of SECAP, in accordance with the methodology of the ENES-CE project.

The questions covered in the interviews are as follows:

- To what extent does the city administration take into account the needs, expertise and suggestions of the local residents/stakeholders?
- Which are the main issues where local people could pass on extra knowledge and experience to the municipality to improve local energy and climate plans?
- What new collaborative interfaces can be created?
- What are the key points where a citizen group can effectively engage in the mitigation and adaptation efforts of the municipality?
- Additional stakeholders you propose to involve (Name all citizen groups and stakeholders who should be involved in the SECAP revision process and ENES-CE project)
- What sort of extra information is needed to improve the effectiveness of the SECAP?

The interview results were analyzed from the aspect of the dialogue between city government and local stakeholders, attitudes towards energy efficiency and renewable energy policies, motivation for implementation of emission reduction measures through investments in energy efficiency and renewable energy projects, analysis of the main stakeholders and the identification of potential stakeholders that could be involved in SEAP and SECAP activities. All of these aspects were taken into account when formulating an assessment of the need to establish a civic energy group in Prelog. The following conclusions regarding the above aspects were derived from the analysis of the interviews conducted:

- There are no formal or informal channels for bilateral dialogue between citizens and the city of Prelog
- Impact on city policies is implemented institutionally through representative structures or non-institutionally through personal contact, and the city government largely responds to the communicated needs
- The main motive for initiating investments in renewable energy and energy efficiency projects remains primarily economic, which is a major obstacle to significant implementation
- The impression is that there will be no significant investment in renewable energy projects and energy efficiency by citizens and businessmen unless public-sector co-financing or guarantees are ensured
- There are no local experts, individuals or organizations, with expertise in energy and environmental issues
- The city lacks an energy agency or professional organization that can be an advisory body to citizens
- There are several larger and more active associations from various areas in the city, but none dealing with environmental protection and climate change
- Citizens are engaged and active when it comes to local community issues

- There is some environmental awareness in the city government but activities are fragmented
- Businesses are not connected on a formal level, but they contribute to environmental activities within their businesses
- There is resistance to the establishment of further groups, ie. City-level bodies that would be specifically responsible for the education and implementation of energy-related projects

Needs assessment for the establishment of citizen energy groups

The need to establish a citizen energy group has been clearly identified, but the conclusions from the interviews with local stakeholders indicate that there will be strong barriers to implementation that need to be taken into account. In the first phase it will be crucial to bring together a strong core group that will be the bearer of further citizen awareness and education activities, with the aim of expanding and becoming self-sustainable as a group in the long term. A proposed advisory body, or similar smaller group of stakeholders motivated to contribute to the topic, could be the core of a future energy group, which should have the full support of the city government in carrying out training activities and events to raise public awareness of the benefits of energy efficiency and renewable energy projects energy. Such a body or group should definitely include one city government representative, who will also be a liaison to the city to support the implementation of the activities, secondly a representative of business people already implementing energy projects, and at least one or two citizens - preferably one representative of local sports associations and one representative of schools and kindergartens at the city level of Prelog. The lack of expertise within the local community itself in the first stages can be overcome through the implementation of the ENES-CE project, during which several workshops with experts will be held. The aim of these workshops should include the presentation of economic viability, but also the wider social benefits of renewable energy and energy efficiency projects.